נה: אף על פי פרק חמישי כתובות

עין משפט נר מצוה

ב **א** מי"ב פי"ב מהל' מעבר הלכה ד סמג עשין קלה:
כא **ב** מי' פ"ח מהל' זכיה הלכה י סמג עשין פג טוש"ע מ"מ סימן רנ סעיף ט:

מוסף רש"י

מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין. על כתף כמותם כל נכסיו פליגי רב ושמואל, דתי במתנת שכ"מ ומקלת שכתב בה קנין פליגי, בהדיא קא"ל למימר מתנת שכ"מ במקלת מי, ושוה הא מנן מתני' פתמה (ב"ב קמו:) שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה, ולא מפליג בין כתב בשטר קנין בין לא כתבו בתוכו, והילך אמר שמואל לא ידענא מאי אידון בה קנין, הא דין אידון בה קנין, הא דין דמתיב בה קנין ומתנת מקלת היא על כרחך קתני מתני' הרי היא מתנה וכן פר"ח (רשב"ם שם קנב. ועי"ש עוד). שכתוב בה קנין. והוא הדין אם לא כתוב קנין בתוך השטר אי אפילו אין כאן השטר כלל, אלא שכ"מ שהיה לוחות שכ"מ כשחלק כל נכסיו וגם הקנה לאותם בקנין שודר למקבל מתנה, אבל אורחא דמלתא נקט אדרב לכתוב הלוחות והקנינין בשטר כדי שלא תשתכח הלוחה, ואפילו לשמואל דאמר לא ידענא מאי אידון בה, שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ה"ה אם לא נכתב בקנין בתוך השטר וכדבעינן לפרושי בסמוך (שם). **ארכביה אתרי רכשי.** כמו (לקמן ה) ריכבי הרכש (מיכה ה ה) המרכבה לרכב, כלומר הטיל שתי כתות לערך מתנה זו, ע"י שכתב בה בדקליר ורמי בערביה וכל לשון שכ"מ, נתן בה בה שכ"מ, כדמפרש לקמיה, וש"י קנין שכתוב שליש לערך בלוחות שכ"מ אלא כתתנת בריא, נתן לו בה מתנת בריא שאם עמד מחו אינו מחוור, דכיון דדבר שכ"מ, כבתובין ומסורין דמו ולענין מיקנא לאחר מיתה לא צריך קנין, הלכך ליפות כתי של מקבל מתנה הקנה בקנין כדי שלא יוכל לחזור בו אפילו אם יעמוד מחליו (רשב"ם שם). **שאם אמר הלואתי לפלוני.** ממון שחייב לי פלוני במלוה על פה אני נותן לפלוני ויפרעם לו אלוה ממקומי, נתקיימו הנכסים ותהא הלוואתו לפלוני ואע"ג דבבריא ניתנה, ואפילו יכול להקנות לחבירו מלוה על פה להלוותה ניתנה, ואין קנין תופס אלא בדבר שהוא בעין אח"כ מלוה בשטר וכגון שמסר לו השטר, ל"ל כמעמד שלשתן (שם קמה:) כותב המתנה אם נתן לו הלוואה שחייב לו אדם אחר אע"ג דליכא מעמד שלשתן קנה (שם קנב:). **לא ידענא מאי אידון בה.** דלמא לא קנה כלל אפילו אם מת, דכיון דיהיב קני נתמירה בעלמא בלוחות שכ"מ, הואיל וליכא שייר נכסים לתה לי תו לאקנויי כבודר, הלכך אינה למימר מיהדר הדר ועקר מתנה כה מתנת שכ"מ ואינו רוצה איקנה בחמירה בעלמא אלא בקנין שודר, ומה הוא מקנה לו בהאי קנין, מתנת שכ"מ הוא מקנה לו, דהייט לאחר מיתה ואין שטר לאחר מיתה אלא אם כן מסר לו מתנה, ל"ל אין הקנין כתוב בשטר וגם השטר לא נכתב כלל אלא שנה ונתן מתנה כל נכסיו בלוחות שכ"מ ומקנה בשודר, אין קנין תופס, אלא נתכוין להקנות אלא לאחר מיתה, דמיד כשמת נפלו נכסים קמי יורשין ואז לא סילוא מתנתו (שם).

ובתרומת מעשר בו'. ריש"א דמתניתין הכי במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) הלוקח פירות דמאי ממי שאינו נאמן בשבת שואלו ואוכל על פיו חשבה מו"ש לא יאכל עד שיעשר פי' אף על מה שהעיד ביום לא יאכל בלילה דלא שרו ליה רבנן אלא בשבת שאינו יכול לתקן ונעשה דרבנן לא משום עונג שבת כדפירש בקונטרס דמשום עונג שבת לא שרינן ליה לאכול דמאי אלא משום אימת שבת כדמשמע בירושלמי דקאמר להו ר"ש שזרי לרבנן כשם שאימת שבת על עם הארץ כך אימת תרומה על עם הארץ פי' עם הארץ ירא לשקר בשבת בדבר שאינו מעושר משום דשבת קובעת למעשר סבר ר"ש דכמו כן אימת תרומה עליו דנהי דאינו ירא מאיסור טבל ירא הוא מאיסור תרומה כשתרם וחזרה למקומה ורבנן פליגי עליה בהא אע"ג דלית ליה תקנתא: **מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנין רב אמר ארכביה אתרי רכשי.** פ"ר"א דוקא שכתב בה קנין בתוך השטר דהוי ליה כמתנת בריא דאלמוי אלמיה לפי שכתב כן בתוך השטר אבל אם כתב כל נכסיו וקנו מידו ולא נכתב הקנין בתוך השטר לא הוי ליה כמתנת בריא ואם מת קנה כדין מתנת ש"מ כמו שפירש ר"י ב"ר מרדכי כדמוכח מתני' דמי שמת (כ"ב דף קמו:) דתנן ש"מ שכתב כל נכסיו שייר קרקע כל שהוא מתנתו מתנה לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו מתנה והתם נקנין מיירי דאי בלא קנין אפילו שייר נמי אין מתנתו מתנה דדפסק התם הלכתא דבמקלת בלא קנין לא קנה ואפי' מת אלא דווקא בקנין וקתני היכא דלא שייר אין מתנתו מתנה ואם עמד מחו ובהדיא דייקינן הכי בפרק מי שמת (שם דף קנא:) דריש"א וסיפא בקנין ושמואל דאמר שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה כיון דמגרע שמואל כח מתנה ממתת הקנין שהוא כתוב בשטר כ"ש כשאינו כתוב בשטר וכן משמע בפרק מי שמת (שם קנב.) דפריך התם אהא דקאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה מהניא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים אע"פ שקנו מידו אם עמד מחו משמע ואם מת קנה ומאי קושיא התם ודאי קנה לפי שלא נכתב הקנין בשטר אלא ודאי בכל ענין קאמר שמואל דאין שטר לאחר מיתה בין בכתוב בו קנין בין לא כתוב וכי פריך מדשמואל אדשמואל הוה מצי למיפרך ליה ממתני' דהתם דלא מגרע כח מתנה ממתת הקנין אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל ואיכא לשנויי מתניתין במייפה את כחו דכתב וקנינא מייה מוסף על מתנתא דא דמודה שמואל דקנה לאחר מיתה כיון שמוכיח שהקנין ליפוי כח בא והכי מוקמינן התם מילתיה דשמואל גופיה ורבינו יצחק בר אברהם גרסה כי פירוש רבינו שמואל דרב ושמואל פליגי אפי' אין כתוב הקנין בשטר ואין שטר לאחר מיתה דקאמר שמואל אפילו אין כאן שטר כלל משום דסתם קנין לכתיבה עומד יש לחוש שמא לא רצה שיקנה אלא לאחר מיתה ואז פקע כחו ומתני' דלא שייר קרקע כל שהוא מוקמי בין לרב בין לשמואל דקנו מייה בחזקה שאינו עומד לכתיבה כמו קנין חליפין ולא הוי לרב כמו מתנת בריא ושמואל קניא כדין מתנת שכיב מרע והא דאמר שמואל ש"מ שכתב כל נכסיו אע"פ שקנו מידו אם עמד מחו אין גרסה לו להעמיד בקנין חזקה דקנו מידו משמע טפי קנין חליפין שהן מיד ליד אבל קנו מייה משמע שפיר חזקה ועוד דעיקר מילתיה דשמואל משמע דאתא לאפוקי דלא מימא דאדרכיה אתרי רכשי והייטו בחליפין דווקא והשתא אתי שפיר כי פריך מהא דשלח ר"ח לגולה כו' ומשני הא דקנו מייה דמשמע דאי קנו מייה אע"ג דלא נכתב הקנין בתוך השטר הוי כמתנת בריא והשתא אתי נמי שפיר הא דקשיא ליה מדשמואל דאמר כותבין ונותנין דאי בקנין קאמר משום דלכתיבה עומד לא ידענא מה אידון בה כ"ש בכתבו ותנו מנה לפלוני ומת שלא יקנה כי אם בכתיבה ולמאי דיק"ל כשמואל יש תימה מה שתיקנו הגאונים לכתוב בתתנת ש"מ ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני בכל לשון של זכות ולא כתבו שום יפוי כח ועוד דכרב נמי לא הוי לדידיה הוא כמתנת בריא וי"ל דכל לשון של זכות שיכתבו וקנינא מייה מוסיף על מתנתא דא לו יכתבו בתחלה ואף קנו ממנו בכל לשון של זכות דומיא דאף כתבו ותתנו והכו ליה דיש נותלין (שם דף קלו. ושם):

ואין שטר לאחר מיתה. פי' ואין קנין לאחר מיתה כדפרשינן לעיל ויש לגמגם על הלשון דלאחר מיתה דמשמע אם הקנה לו לאחר לי יום קנה אם הוא מי בקנין שודר דהשתא והתאשה רבה (יבמות דף לג. ושם) וכן בהאשה שנפלו (לקמן דף פב. ושם) לא משמע הכי כדפריש"א ביבמות: **שאם** אמר הלוואתי לפלוני כו'. פי' בקונטרס דאילו גבי בריא לא זכה בה משום קנין דאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע וקשה דאם כן לא ה"ל למימר הלוואתו אלא משעותיו לפלוני דוודאי וטעמא משום מטבע ונקנה אגב קרקע דמטבע נקנה אין הלוואה נקנית כדאמרינן במי שמת (כ"ב דף קמו: ושם) למימרא דמיתתא דאיתא בבריא אינה אם"מ דליתא בבריא כו' והא הלוואתו לפלוני דליתא בבריא ואיתיה בש"מ ומשני הא נמי איתיה בבריא דואיל ויורש יורשו אי נמי כמעמד שלשתן ואם יכול להקנותה אגב קרקע הל"ל דאיתיה נמי בבריא על ידי קרקע ולא ה"ל לדחוקי כבי האי גוונא אלא ודאי לא מהני בה קנין ובבריא הוא דהילף יהנה קנין לדבר שאינו בעין ואף על גב דמהני לענין הרשאה כדמוכח בהגחל קמא (ב"ק דף קד: ושם) בשמעתין לאין משלחין מעות בדיוקני הייטו משום דבסקרין דשלח שוויה ולענין שליחות שיהא מורשה במקומו מהני הקנין אבל לענין לחיות שלו לא ואם תאמר והואיל ולא הוי מורשה אלא לחיות שליח אם מת המרשה קודם שהגיע ליד המורשה פקע שליחות ויכולין היתומים לתבוע מן הנפקד והתם משמע דאין יכולין וי"ל כיון דאם היה נפקד בא לפני ב"ד היו אומרין לו לתת ליד המורשה שהרי יש להחזיק המרשה בחזקת מי אע"ג דאיגלי מילתא לבסוף דמת המרשה קודם שהגיע הפקדון ליד המורשה אין יכולין לתבוע מן הנפקד כלום שהרי כרשות ב"ד נתנם והשתא משמע ליה דרב אזיל בתר אומדנא מדקתמר הרי היא כמתנת ש"מ דאי לא אזיל הל"ל הרי היא כמתנת בריא ואע"ג דכתוב בשטר דקליר ורמי על ערבים הייטו משום דהכי הוה מעשה ולאו משום דליבעי הנותן שתהא מתנת ש"מ ומדקתמר הרי היא כמתנת ש"מ אלמא אזיל בתר אומדנא ואע"ג דשמואל נמי אזיל בתר אומדנא ולא לאפוקי מדשמואל אתי דהא בסמוך פסק שמואל כרבי אלעזר ב"ע ועי"ל דפריך מהא דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא ממון אע"ג דשמואל לית ליה דגבי שודא שמעינן להו איפכא (לקמן לה. ושם) דשמואל אית ליה שודא ולרב מלוקה ולא שודא מלינו למימר כמו שמפר"ת דשודא לאו אומדנא הוא כמו שפירש בקונטרס אלא יתנו ב"ד למי שירצו):

וכתרומת מעשר של דמאי. משנה היא במסכת דמאי (פ"ד מ"ח) תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ואסרה את החולין משום מדומע ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו לעם הארץ שלקח הימנו הפירות הללו ואוכלן על פיו אם אמר הפרשתי מעשרותיו כראוי עד שלא מכרתיים לך סומך עליו דהואיל ומדרבנן הוא הימנוהו רבנן במקום פסידא כי הכא שאין לו תקנה לחזור ולהפרים אלא למוכרה להכהים בדמי תרומה והפסד הוא לו. אלא דנקט אף בחול משום דקתני התם מילתא אחריתי ויש בה חילוק דבשבת שואלו ואוכלו על פיו מפני עונג שבת ולמו"מ לא יאכל עד שיעשר: **מתנת שכיב מרע.** אינה צריכה קנין שתקנו חכמים שדבריו ככתובים ומסורים אלא תטרף דעתו עליו[1] ואם כתוב בה קנין אמר רב ארכביה אתרי רכשי כמו רוכבי הרכש (אסתר ח) כלומר נתן בה שתי כתות על ידי שכתוב בה בדקליר ורמי בערביה וכל לשון שכיב מרע נתן בה כח שכיב מרע ועל ידי קנין שכתוב בה שאינו נוהג אלא בבריא נתן בה כח בריא. והשתא מפרש להו כח מתנת בריא שאם עמד מחולין אינו חוזר ממתנתו משא"כ בש"מ והרי היא כמתנת ש"מ שאין במתנת בריא אפי' בקנין שאם כתב במתנה זו הלוואתי שהלוויתי לפלוני נתונה לפלוני זה הלוואתו לפלוני ואילו גבי בריא משום קנין לא קני ביה שאין מטבע נקנה בחליפין אלא אגב קרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ מו.) וזה קנה אם מת לא מתמת קנין אלא מתמת דברי ש"מ: **שמא לא גמר בלבו להקנותו [אלא בשטר].** שמא להכי כתב בה קנין אלא גמר להקנותו [מתנה זו על ידי דברי שכיב מרע שהן ככתובים ומסורים דמי אלא על ידי כתיבה וקנין בבריא דסתם קנין לכתיבה עומד[2]] ושטר שכיב מרע אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן כלום אלא לאחר מיתה. ואפילו לרבי יוסי דאמר (ניטין דף עב.) זמנו של שטר מוכיח עליו הני מילי בבריא הכותב בשטר לבנו לאחר מותו דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה אבל זה אין דעתו ליתן בחיים כלום וכיון דמית תו לא מצי לאקנויי מידי דהא ליתיה דליקני ניהליה. ומשמעון מיהת דרב בתר אומדנא אזיל שאומד דעתו של זה דלארכביה אתרי רכשי עבד ואף על פי שלא פירש מפיק רב ממונא בהכי: אלא

[1] ב"ב קנב. כ) סם קמח., ג) [ב"ב קנ:], ד) [ב"ב מ.], ה) ועוד גרלה דבסמתב הסמר בלשון מתנה ולא בלשון נאולה תמיב מסירת הסמר בקנין וגרין יפוי כח לשמואל לכתוב אף כתבו וחתמו מדפרין הסם רבה לרב נתמן בר מתנת שכיב מרע ממתני' דבייר קרקע כל שהוא מי' ומשני בבנן שקנו מידו אי דקנו מיניה אימא פיפא ואמאי לא מוקי רישא וסיפא דלא קני אלא שמסר הסמר דבמקלת קני דהר כמתנת בריא וכי לא שייר לא קני אלא ודאי המסירה הוי בקנין וכבא דפריך הוי מוקמי מתני' בלשון נאולה וכן הא דמשמע בים נוחלין דלא צריך לכתוב אף כתבו והחמו אלא בשלא בא הסמר לידו מחיים הייטו בשטר שכתוב בלשון נאולה (ועיין בהרא"ש שם בשי שמת מי' לא מ"י). ו) [דף לג. ד"ה קנייה לן]. ז) ועוד יש לומר שהתלמוד נראה לו לתמוה לתמוה אומנא דרב לתומנא דר' אלעזר בן עזריה. ת"י.

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מתנת ש"מ וכו' **אלא דניחא ליה למיפרך דשמואל אדשמואל.** עי' יבמות דף מז ע"ב תוס' ד"ה ורב ותוליון דף קנו ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ודף קכא ע"ב תוס' ד"ה ומי אמר ויומא דף לד ע"ב תוס' ד"ה הני"מ:

תוספות רי"ד

מחסיא אמרי טרפי ממשעבדי יסבון תגן לשון ב"ח והלי לא טרפי משעבדי דיריתון תגן: מטלטלין ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו. פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלי בלא שבועה. פי' המורה המיחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא נפרעת מהן נוטלת בלא שבועה דטעמא מאי אמרי רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דחיישינן לצררי הבא ביין דיחד לה מקום לגבות היכנו לא פרע לה ממקום אחר כלומר הייטו צררי דאתפסה. ואיני נ"ל דכי היכי דאמרי' לקמן ייחד לה קרקע בד' מצרנאה אמאי לא אמרינן נמי ייחד לה מטלטלי ורב משה גאון ור"ח ז"ל פירשו מטלטלי דכתיבי בכתובתה בין דהנעל' ליה בין דכתב לה איהו ולייתנהו בעינייהו עכשיו כגון דחיישינן דיודע מילתא דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי ניהו הלכך גביא להו בלא שבועה וזה הפתרון נ"ל. ייחד לה שדה בד' מצרנאה בלא שבועה וזה מצרא פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלי בלא שבועה. פי' ייחד לה קרקע וכתב לה ד' מצרים שלה בחיין לעשותה אפותיקי בכתובתה ומת נפרעת ממנו בלא שבועה היכא דלא אתפסה צרורי אחרינו. אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה קנו מיניה לא צריך לאמלוכי בר. פי' כשבאים עדים לכותבה א"צ לראות אם כלם שלם ובנפש חפיצה רוצה שיכתבו לו שהרי קנו מידו בקנין וסתם קנין לכתיבה עומד ולא חיישינן דלמא הדר דאפי' אי הדר בי' תו לא חיישינן ליה. לא קנו מינו' פומבדיתאי אמרי לא צריך לאמלוכי בר' בני מתא מחסיא אמרי צריך לאמלוכי ביה. פי' המורה דהיא מתנה קרקע. משמע דמיירשו דמ"ה צריך לאמלוכי ביה דכל כמה דלא מטא שטרא לידי דמקבל מצינן ביה למיהדר אבל באודיתא אמרינן דצ"ל כתובו ומפיו אמר לעדים כתובו וקיבל עליו שתהא מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי בר' אלא כתבו שטרא ויהביה ליה למלוה משום דבשעת הלוואה אישתעבדו נכסיו וכיון דקיבל עליו (לעשות) מלוה בשטר תו לא צריך לאמלוכי ביה וכ"כ גם רבינו יוסף הלוי ז"ל ואינו נ"ל לחלק בין שטר אודיתא לשטר מתנה אע"פ שהמעות בידו כיון שבשעת הלוואה לא קבלה ע"ד מלוה בשטר אלא הוא רוצה עכשיו לעשותה מלוה בשטר [כל זמן] שלא הגיע השטר ליד המלוה יכול לחזור בו אע"פ שאמר כתובו וצרוך לאמלוכי ביה דבאודיתא נמי פליגי ולא קשה מאי דאמרי' בפ' חזה"ה ובפ' דיני ממונות בתרא הוראה בפני שנים וצ"ל כתובו דמשמע מכי אמר כתובו די לנו ולא צריך לאמלוכי בר' ז) והאי דנקט

ז) תוס' ד"ל ד"ה ש"מ נמי דקרוי לאמלוכי ביה והאי דנקט יסר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com